

Collecte kulttuuriympäristötiedon luettelointiohje

ALUEKOKONAISUUS

LAHDEN MUSEOT 31.7.2024

Collecte - kulttuuriympäristötiedon luettelointiohjeet

ALUEKOKONAISUUS	2
Kulttuuriympäristötieto Collecte -kokoelmanhallintajärjestelmässä	2
Yleisiä ohjeita	2
Aluekokonaisuus aineistona	3
Uuden aluekokonaisuuden luominen Collecten kulttuuriympäristötietokantaan	3
Aiemmin luodun aluekokonaisuuden tietojen muokkaaminen	3
TÄYDENNETTÄVÄT KENTÄT	3
Nimi*	3
Tunnus*	4
Muu tunnus	4
Lisää tiedosto*	4
Sijainti*	6
Kylä tai kaupunginosa	7
Kunta	7
Maakunta	7
Maa	7
Lisätietoa sijainnista	7
Aluekokonaisuuden tyyppi*	7
Ajoitus	8
Historia*	9
Nykytilan kuvaus	10
Lähiympäristön kuvaus	10
Merkitystä perusteleva kuvaus*	11
Osapuolet	12
Asiasanat*	13
Arvottaminen*	13
Merkitykset	16
Arvottamisen sisäinen lisätieto	16
Kaavatiedot	16
Suojelutiedot	17
Julkinen taide	18
Uhkatekijät	19
Toimenpiteet	19

Yhteenkuuluva kulttuuriympäristö	21
Yhteydet	21
Lähteet.....	21

ALUEKOKONAISUUS

Kulttuuriympäristötieto Collecte -kokoelmanhallintajärjestelmässä

- Collecten kulttuuriympäristötietokanta löytyy verkko-osoitteesta ky.userix.fi
- Kulttuuriympäristötietokannan tekniset käyttöohjeet löytyvät yllä olevasta linkistä kirjautumisen jälkeen avautuvan aloitussivun oikeasta yläkulmasta kysymysmerkkikuvakkeen takaa.
- Collecten kulttuuriympäristötietokannassa on kuusi erilaista aineistotyyppiä:
  - kulttuuriympäristöhanke
  - aluekokonaisuus
  - kohde
  - rakennus
  - muu rakennettu kohde
  - rakennuksen osa
- Kullekin aineistotypille on Collectessa oma lomakkeensa, jolle selvityksen tiedot täydennetään. Tämä ohje koskee **Aluekokonaisuus -lomaketta**.

Yleisiä ohjeita

- Aluekokonaisuuden tietojen tallentamisessa kulttuuriympäristötietokantaan noudatetaan tätä ohjetta.
- Alueesta vastaava rakennustutkija ohjaa tallennustyötä. Tallentaja on vastuussa ohjeiden noudattamisesta.
- Kulttuuriympäristötietokantaan tallennetaan vain sellaista aineistoa, johon museolla on käyttöoikeus.
- Työn laadun kannalta olennaista on täydentää kaikki ne lomakekentät, joihin selvityksessä on tuotettu tietoa.
- Lomakkeella on pakollisia kenttiä. Nämä kentät on täytettävä, jotta lomakkeen voi tallentaa. Pakolliset kentät on merkitty lomakkeeseen ja ohjeeseen tähdellä *.
- Täytä vain ne tiedot, jotka osaat varmuudella määrittää ja tunnistaa – älä luettelo arvauksia.
- Jos johonkin kenttään ei ole luetteloitavaa tietoa, jätä kenttä tyhjäksi.
- Sama tieto tallennetaan vain kerran.
- Älä luetteloit tietoa kenttään, johon tieto ei kuulu.
- Kirjaa aikatiedot lukusanoin.
- Ole huolellinen ja järjestelmällinen, kirjaa tiedot aina samalla tavalla.

Aluekokonaisuus aineistona

- Kulttuuriympäristötietokantaan tallennettavat aluekokonaisuudet ovat laajoja ja paikallisesti, maakunnallisesti tai valtakunnallisesti arvokkaita aluekokonaisuuksia, jotka sisältävät useita kohteita.
- Kulttuuriympäristökantaan tallennettava aluekokonaisuus on tyypillisesti selvityksen yhteydessä rajattu, paikallisesti merkittävä kulttuuriympäristö- ja/tai maisema-alue.
- Myös maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt, kuten Päijät-Hämeen maakunnallisen kulttuuriympäristöselvityksen arvoalueet, laajat maisema-alue selvitykset ja valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY) muodostavat aluekokonaisuuksia, joiden tiedot tallennetaan aluekokonaisuuslomakkeille.
- Aluekokonaisuuden rajausta voi olla päällekkäinen toisen arvoalueen rajauksen kanssa.
- Aluekokonaisuuslomakkeelle tallennetaan vain aluekokonaisuutta koskevat tiedot, ja aluetasoa tarkemmat, esimerkiksi yksittäistä kohdetta koskevat tiedot tallennetaan kohdelomakkeelle.
- Aluekokonaisuus liitetään Collecte-kulttuuriympäristötietokannassa aina osaksi kulttuuriympäristöhanketta (ks. kohta *Yhteenkuuluva kulttuuriympäristö* ohjeen loppupuolella).

Uuden aluekokonaisuuden luominen Collecten kulttuuriympäristötietokantaan

- Kulttuuriympäristötietokantaan luodaan uusi aluekokonaisuus valitsemalla **Kulttuuriympäristö** -aloitussivun yläreunasta **Luo uusi** -> **+ Aluekokonaisuus**
- Tämän jälkeen uusi aluekokonaisuuslomake avautuu muokkaustilassa.

Aiemmin luodun aluekokonaisuuden tietojen muokkaaminen

- Aluekokonaisuuslomakkeen tietoja voi olla tarpeen muokata esimerkiksi päivitysinventoinnin yhteydessä.
- Muokkaamisessa käytetään tätä ohjetta Aiemmat tiedot voivat olla peräisin vanhan aineiston migraatiosta tai ne on voitu tallentaa aiemman ohjeistuksen mukaisesti. Tästä syystä vanhempaa aineistoa ei käytetä mallina tietojen tallentamisesta.
- Muokattava aluekokonaisuuslomake etsitään Collecten Kulttuuriympäristö -etusivun aineistolistalta tai hausta esimerkiksi aluekokonaisuuden nimen perusteella tai sijainnin perusteella kartalta. Tämän jälkeen valitaan **Muokkaa** kyseisen aineistorivin oikeasta reunasta ja lomake avautuu muokkaustilassa. Kartalta siirryttäessä korttinäkymään valitaan ylälaidasta **Muokkaa**.

TÄYDENNETTÄVÄT KENTÄT

Nimi*

- Nimi -kohtaan täydennetään vähintään käytössä oleva nimi, jolla aluekokonaisuutta kutsutaan tallennettavassa selvityksessä.
- Nimeämisessä pyritään ytimekkyyteen ja selkeyteen. Nimessä ei käytetä eli -ilmaisua.

- Esimerkki nimeämisestä: *litin kirkonkylä*, ei *litin kirkonkylän kulttuurimaisemakokonaisuus*
- Aluekokonaisuuden nimi lisätään valitsemalla ensin + **Lisää nimi**.
- Valikkoon avautuu kaksi kenttää, **Nimi** ja **Nimen tyyppi**.
- Aluekokonaisuuden nimi kirjoitetaan tekstikenttään.
- Aluekokonaisuuden pudotusvalikosta valittavat nimen tyypit ovat
  - *Käytössä oleva nimi*:
    - Pakollinen nimen tyyppi, joka lisätään aina lomakkeelle
  - *Aiempi nimi*:
    - Viittaa aiemmassa selvityksessä samasta aluekokonaisuudesta käytettyyn nimeen
  - *Muu nimi*:
    - Harvoin aluekokonaisuudella käytössä

Tunnus*

- Aluekokonaisuudelle annetaan Collectessa aina museon käytänteiden mukainen tunnus. Tunnuksen tehtävänä on yksilöidä kukin kulttuuriympäristötietokantaan tallennettava aluekokonaisuus.
- Sijaintikunnan mukaan nimetty **tunnussarja** valitaan Tunnus -kentän oikeassa reunassa olevasta Käytä sarjaa -painikkeesta.
- Kuntarajat ylittävän aluekokonaisuuden kohdalla valitaan se kunta, jonka alueella pääosa alueesta sijaitsee.
- Tunnus muodostuu tunnussarjan (kunnan) valitsemisen jälkeen automaattisesti lomakkeen tallentamisen yhteydessä.
- Tunnus koostuu kolminumeroisesta kuntatunnuksesta ja juoksevasta numerosta. Esimerkiksi tunnus *1111* koostuu Heinolan kuntatunnuksesta 111 ja järjestysnumerosta 1.

Muu tunnus

- Mikäli aluekokonaisuudella on muita käytössä olevia tai pysyviä tunnuksia, ne lisätään valinnalla + **Lisää tunnus**.
- **Muu tunnus** kirjoitetaan tekstikenttään ja **tunnuksen tyyppi** valitaan pudotusvalikosta.
- Aluekokonaisuuden ensisijainen tunnus on museon tunnus, joten muun tunnuksen Ensisijainen -valintaa ei käytetä.

Lisää tiedosto*

- Lomakkeelle on mahdollista lisätä erilaisia ja eri muodossa olevia tiedostoja, kuten valokuvia, raportteja ja paikkatietoa.

- Museon Collecteen tallennettu kokoelma-aineisto liitetään aluekokonaisuuteen linkittämällä kohdassa Yhteydet, eikä esimerkiksi arkistokuvia lisätä lomakkeelle erillisinä tiedostoina.
- Ennen tiedoston lataamista tietokantaan se on nimettävä oikein.
- Tiedoston nimessä ei käytetä välilyöntejä, välimerkkejä tai kansallisia merkkejä (å, ä, ö). Kaksoispiste ja muut erottimet korvataan alaviivalla.
- Tiedosto nimetään museon aluekokonaisuudelle antamaa tunnusta käyttäen (esimerkiksi 97034).
- Jos tiedostoja on useita, ne nimetään lisäämällä tunnuksen perään juokseva numerointi (esimerkiksi 97034_1 ja 97034_2).
- Tiedosto lisätään valitsemalla + **Lisää tiedosto** ja lataamalla tiedosto.
- Lomakkeelle lisätään vähintään yksi aluekokonaisuutta hyvin kuvaava valokuva, tunnuskuva. Kuvan tulee olla selkeä ja mahdollisimman uusi. Kuvien suositeltava määrä on yhdestä viiteen kuvaa.
- Tiedoston latautuminen saattaa kestää, mutta sitä ei tarvitse jäädä odottamaan. Voit laittaa kerralla useampia tiedostoja latautumaan.
- Aluekokonaisuuteen halutaan yleensä liittää suurempi joukko kuvia. Tällaiset, esimerkiksi maastokäynnin yhteydessä otetut kuvat tallennetaan toimenpiteen liitteiksi kohdassa Toimenpiteet.
- Tallennettavan kuvan pitkän sivun tulee olla vähintään 1980px. Ensisijaisesti tallennetaan mahdollisimman suuriresoluutioisia/alkuperäisiä kuvia.
- Jos lomakkeelle lisätään useita kuvia, osoitetaan ensisijainen tunnuskuva ladatun kuvan alla näkyvää nastakuvaketta klikkaamalla.
- Kuvan tai muun tiedoston tiedot lisätään ladatun tiedoston alla näkyvästä jakoavainkuvakkeesta.
- Avautuvasta metatietolomakkeesta täytetään kohdat **Otsikko**, **Tekijä**, Kuvaus ja Lisätietoja (tarvittaessa) ja **Kuvausaika/luontiaika**. Muut kentät jätetään tyhjäksi.
- Otsikko -kenttään kirjoitetaan kuvateksti tai aihe tai muun liitetiedoston sisältö/nimi sanallisessa muodossa.
- Tekijä -kenttään lisätään kuvaajan/tekijän nimi. Kentässä käytetään Collecten osapuolirekisteriä, joten kuvaajan tietojen tulee olla tallennettuina osapuolirekisteriin ennen valintaa.
- Kuvaus -kentässä on mahdollista kertoa kuvan aiheesta/liitetiedoston sisällöstä ja luontitavasta tarkemmin, jos otsikko ei ole riittävän kuvaava.
- Lisätietoihin kirjataan kuvan/tiedoston mahdollinen poikkeava käyttöoikeus, kuten esimerkiksi *Vain museon käyttöön*.
- Kuvausaika/luontiaika-kenttään lisätään kuvauspäivä. Jos ajoitus perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio. Jos luontiaika on tiedoston metatietoina, tämä täydentyy automaattisesti.
- Tallenna tiedot valinnalla **Ok** lomakkeen alareunassa.
- Lomakkeelle lisätään tiedostoina myös

- Aluerajaus ja muu mahdollinen paikkatietoaineisto Zip-pakattuina ESRI Shape File tiedostoina tarvittaessa (esim. aiempi saman alueen rajaus tai muussa paikkatieto-ohjelmassa tehty aineisto, josta sijainti poimitaan).
- Rakennustapaohjeet
- Suojelupäätökset
- Oikeudenpäätökset (kopioid, esim. valitus, ensisijaisesti linkitetään asiaan asianhallintajärjestelmässä, mikäli mahdollista).
- Museon sanomalehtikannanotot
- Muu museon toiminnan yhteydessä syntynyt aineisto (esimerkiksi skannattu ote vanhasta kartasta tai asiakirjasta), joka ei ole Yhteydet kohdassa linkitettävissä alkuperäiseen aineistoon tai liitettävissä toimenpiteeseen.

Sijainti*

- Aluekokonaisuuden sijainti tallennetaan kulttuuriympäristötietokantaan aina paikkatietona.
- Sijainti lisätään ensisijaisesti valinnalla **+ Tuo kartalta**.
- Avautuvan ikkunan yläreunassa on kolme välilehteä: **Lisää sijainti**, **Tuo liitetiedostosta** ja **Täytä aineiston tietoja**.
- **Lisää sijainti** -välilehdellä aluekokonaisuuden sijainti lisätään itse avautuvalle kartalle.
- Tarkenna kartta hankealueeseen ja valitse **Piirrä** -pudotusvalikosta sijainnin esittämisen tapa: **Monikulmio**.
- Piirrä aluekokonaisuuden sijainti aluerajauksena eli monikulmiona kartalle. Sulje piirtotila lopuksi valinnalla Lopeta piirtäminen ja sulje kartta karttanäkymän oikeasta alakulmasta.
- **Tuo aineistosta** -välilehdellä olemassa oleva, mutta Collecteen aiemmin tallentamaton paikkatieto tuodaan lomakkeelle ESRI Shapefile -tiedostona. Tätä ennen paikkatietoaineisto ladataan zip-tiedostona edeltävään **+ Lisää tiedostoja** -kenttään (ks. ohje yllä). Välilehdellä valitaan ko. tiedosto, jolloin tämä aukeaa karttanäkymään. Näkymästä valitaan aluekokonaisuuden rajaus ja tallennetaan sijainniksi lomakkeelle.
- **Täytä aineiston tietoja** -välilehti ei ole käytössä.
- Sijainnin tallentamisen jälkeen kohdasta **Täytä objektin tietoja sijainnin perusteella** voit tallentaa lomakkeelle automaattisesti kunta, maakunta ja maa tiedot valitsemalla valikosta ja painamalla Hae ja täytä tiedot. Huom! Aluekokonaisuudelle ei haeta/tallenneta kiinteistö- tai rakennustunnuksia.
- Aluekokonaisuuden sijainnin esittämistä pisteenä ei suositella. Joissakin vanhemmassa digitoitavassa aineistossa sijainti on kuitenkin saatettu esittää pisteenä. Jos aluekokonaisuuden koordinaatit ovat tiedossa, on sijainti mahdollista määritellä myös antamalla koordinaatit. Valitse ensin **+ Lisää sijainti**.
- Valitse pudotusvalikosta koordinaattijärjestelmäksi *ETRS-TM35FIN*.
- Lisää pohjois- ja itäkoordinaatit tekstikenttiin.
- Tarkista aluekokonaisuuden oikea sijoittuminen kartalta koordinaattien tallentamisen jälkeen.

Kylä tai kaupunginosa

- Kylä tai kaupunginosa -kenttään kirjoitetaan niiden kylien ja kaupunginosien nimet, joiden alueelle selvitys ulottuu.
- Kukin kylä tai kaupunginosa lisätään valitsemalla ensin + **Lisää uusi**.
- Mikäli aluekokonaisuus sijaitsee asemakaavoitetulla alueella voi oikean kaupunginosan selvittää esimerkiksi kunnan karttapalvelusta. Lahden karttapalvelu -verkkosivuilla kaupunginosat löytyvät kohdasta Aluejaot -> Kaupunginosat.

Kunta*

- Kukin kunta, jonka alueelle aluekokonaisuus ulottuu, lisätään pudotusvalikosta valitsemalla ensin + **Lisää kunta** tai kenttä täydennetään automaattisesti **Sijainti**-kohdan **Täytä objektin tietoja sijainnin perusteella** tehdyillä valinnoilla.
- Huomio kenttää ei käytetä.

Maakunta

- Maakunta, jonka alueelle aluekokonaisuus sijoittuu, osoitetaan pudotusvalikosta kohdassa Maakunta (Päijät-Häme) tai kenttä täydennetään automaattisesti **Sijainti**-kohdan **Täytä objektin tietoja sijainnin perusteella** tehdyillä valinnoilla.

Maa

- Maa, jossa aluekokonaisuus sijaitsee, osoitetaan pudotusvalikosta kohdassa Maa (Suomi) tai kenttä täydennetään automaattisesti **Sijainti**-kohdan **Täytä objektin tietoja sijainnin perusteella** tehdyillä valinnoilla.

Lisätietoa sijainnista

- Lisätietoa sijainnista -tekstikentässä voidaan tarkentaa sellaisia alueen sijaintiin liittyviä tietoja, joita ei ilmaista muissa sijaintia ilmaisevissa kentissä.

Aluekokonaisuuden tyyppi*

- Aluekokonaisuuden tyyppi ilmaisee pääasiallisen syyn tai ilmiön, jonka takia kyseinen aluekokonaisuus on tärkeä.
- Tyyppi ei ilmaise pelkästään sijaintia tai nykyistä käyttöä. Kirkonkylässä sijaitsevan aluekokonaisuuden tyyppin ei välttämättä tarvitse olla *kirkonkylä*, vaan tyyppi voi olla *teollisuus* tai *agraari*, jos ne ovat merkittävämpiä tekijöitä aluekokonaisuuden ja sen rajauksen kannalta.
  - Esimerkki aluekokonaisuuden tyyppistä: Vääksyn kanavan valtakunnallisesti merkittävää kulttuurimaisemaa voidaan kuvata tyypeillä *kylä* ja *vapaa-aika*. Aluekokonaisuuden tyyppiksi on valittu kuitenkin *liikenne*, koska liikenne on ollut kanava-alueen rakentumisen ja sen nykyisen merkityksen määräävin tekijä.

- Aluekokonaisuuden tyyppi valitaan pudotusvalikosta. Alla olevaan listaan on koottu käytettävät aluekokonaisuustyyppit ja lyhyet kuvaukset siitä, mitä kullakin tyyppillä tarkoitetaan. Tyypeihin kuuluvat mm.
  - *Agraari*: maatilojen talouskeskusten muodostamat viljelymaisemat
  - *Asuinalue*: tiheään asutut, asumiseen rakentuneet alueet
  - *Kaupunki*: kaupunkiympäristöt, asemakaavoitetut keskusta-alueet
  - *Kartano*: kartanoihin liittyvät rakennukset viljely- ja viheralueineen
  - *Kirkonkylä*: kirkon ympärille kehittyneet taajamat
  - *Kylä*: kyläkeskukset ja erityyppiset kyläkokonaisuudet, kuten ryhmä-, raitti- ja jokivarsikylät
  - *Laitos*: julkisen hallinnon laitosympäristöt, kuten vankila-, kasarmi-, sairaala- yms. alueet
  - *Liikenne*: maa-, vesi-, raide- ja lentoliikenteen ympäristöt sekä niihin liittyvä asutus
  - *Liikunta*: liikunta- ja urheilu ympäristöt
  - *Metsä*: metsätalouteen liittyvät rakennetut ympäristöt
  - *Saaristo ja rannikko*: rantarakentaminen ja saaristoasutus
  - *Taajama*: asutuskeskittymä
  - *Teollisuus*: tuotantolaitokset yhdyskuntineen
  - *Vapaa-aika*: vapaa-ajanasuminen ja matkailu
  - *Viheralue*: puistot, puutarhat ja siirtolapuutarhat
- Aluekokonaisuuden tyyppiä kuvaillaan tyyppin valinnan lisäksi myös asiasanoituksella kohdassa Asiasanat.
  - Vääksyn kanavan tapauksessa aluekokonaisuutta kuvaavia asiasanoja ovat esimerkiksi *sisävesiliikenne ja vesiväylät*.

Ajoitus

- Ajoituksella tarkoitetaan tässä aluekokonaisuuden kehittymiselle keskeistä ajanjaksoa.
- Aluekokonaisuuteen liittyvä aikatieto kirjataan Ajoitus -kenttään numeroin alla olevan ohjetaulukon tapaan.
- Jos ajoitus perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio. Kysymysmerkkejä tai kirjaimia ei käytetä.
  - Esimerkki: Haapalanlahden huvila-alue ajoitetaan kuvausten perusteella 1900-luvun alkuun. Ajoitukseksi kirjataan siis *1900-1925*.
  - Koska ajoitus perustuu arvioon, valitaan myös Aika on arvio.
- Sekamuotoista aikatietoa, kuten *1.2.2010-2012*, ei voi tallentaa. Sekä alkamisajankohta että päättymisajankohta merkitään samalla tavalla.
- Ajoitusta kuvataan numeerisen tiedon lisäksi myös alueen historiaa ilmentävällä, tiettyyn aikakauteen tai periodiin liittyvällä asiasanoituksella, kuten *jälleenrakennuskausi*, **Asiasanat**-kohdassa.

- Ajan merkitsemisessä noudatetaan alla olevaa ohjeistusta:

aika	luettelointiohje
tiedetään tarkka aika	1.10.1974
tiedetään kuukausi	1.10.1974-31.10.1974
tiedetään vain vuosi	1974
noin / epävarma / välisenä aikana 1970-1975	1970-1975 ja valitaan: Aika on arvio
1970-luku	1970-1979
1900-luku	1900-1999
1900-luvun vaihde	1890-1910
1900-luvun alku	1900-1925
1900-luvun loppu	1975-1999
1900-luvun alkupuoli	1900-1949
1900-luvun loppupuoli	1950-1999
1900-luvun puoliväli	1945-1955
1970-luvun alkupuoli	1970-1974
1970-luvun puoliväli	1974-1976
1970-luvun loppupuoli	1975-1979

Historia*

- Historia-kenttään kirjoitetaan tiivistelmä aluekokonaisuuden kehitysvaiheista. Tekstiä muokataan, kun tieto karttuu.
  - Esimerkki: *Högfors-yhtiön historia alkoi vuonna 1820, jolloin Karkkilan kosken partaalle perustettiin vesivoimalla toimiva masuuni. Ruukille annettiin nimi Högfors. Högfors perusti Heinolaan levyradiaattoritehtaan vuonna 1953. Heinolasta tuli Högforsin lämpöteknisen osaston pääpaikka vuonna 1967. Tehtaan toiminta ajettiin alas vuonna 2007, mutta entinen radiaattoritehdas on edelleen tuotantokäytössä. Se on nykyisin Versowood Oy:n omistuksessa.*
- Aluekokonaisuuden suunnittelijat, rakennuttajat, rakentajat ja muut historiallisesti merkittävät henkilöt liitetään aluekokonaisuuteen osapuolina (katso Osapuolet - kokonaisuus). Osapuoli voidaan mainita tämän lisäksi myös historiakentässä, mutta pelkkä tekstissä mainitseminen ei esimerkiksi suunnittelijan kohdalla riitä.
- Edesmenneet omistajat tai julkisyhteisöjen ja kuntien omistukset voidaan mainita historiassa, jos niillä on erityistä merkitystä kokonaisuuden kannalta. Historiakenttään voidaan kirjata

merkkihenkilöihin liittyvää historiaa, mutta nykyisiä yksityisiä omistajia tai asukkaita ei mainita nimeltä.

- Aluekokonaisuuden historiaa kuvaillaan **Asiasanat** -kohdassa myös taustoittavalla asiasanoituksella, kuten esimerkiksi *tehtaat* tai *kirjastot*.
- Aluekokonaisuuteen liittyvien kohteiden yksilöity historia tallennetaan kohdelomakkeille.

Nykytilan kuvaus

- Alueen nykytilaa kuvaavan tekstin tarkoituksena on antaa yleiskuvaus aluekokonaisuudesta huomioiden sen mittakaava ja osatekijät.
- Tekstin tulee olla valokuvamainen kertomus aluekokonaisuuden ominais- ja erityispiirteistä kuvailuhetkellä. Siinä huomioidaan keskeiset asiat ytimekkäästi, mutta monipuolisesti.
- Nykytilan kuvaukseen ei sisällytetä alueen historiallisia vaiheita muilta kuin nähtävissä olevilta osin.
- Nykytilan kuvaus kirjoitetaan tekstikenttään.
  - Esimerkki 1: *Högforsin entinen tehdas sijaitsee Lahdentien, moottoritien ja Voudinlahden rajaamassa kolmiossa. Alue on edelleen teollisuuskäytössä. Sen rakennuksiin kuuluvat mm. levyradiaattoritehdas, konttorirakennus, kattilahitsaamo, kaasunkehityslaitos ja terveysasema. Högforsin aluetta leimaavat ajallisesti kerroksisen rakennuskokonaisuuden punatiilijulkisivut.*
  - Esimerkki 2: *Haapalanlahden maisemakokonaisuus koostuu erillisten pihapiirien ketjusta ja sitä ympäröivästä hoidetusta viljelymaisemasta. Avoimet viljelykset sijoittuvat vesistön rannoille. Näkymät aukeavat polveilevan maastonmuodon ansiosta vesistön selänteille ja kauempana metsän reunustamille peltoaukeille. Kaukonäkymää leimaavat monet vaarat. Haapalan tilalla on merkittävä asema: se on rakennustaiteellisesti huomattavin talo kauas näkyvine puustoineen. Etelässä maisema on paikoin vesakoitunut, koska peltoviljely on vähentynyt. Pohjoisessa vaarojen välissä näkyvät tuulivoimalat muodostavat kaukomaisemaan uuden rakennetun elementin.*
- Nykytilan kuvaus päivitetään inventoinnin päivittämisen yhteydessä tai jos esimerkiksi katselmuksen yhteydessä havaitaan oleellinen päivitystarve alueella tapahtuneiden muutosten takia. Nykytilan kuvaukseen lisätään tällöin uusi tekstikenttä.
- Kuvaukseen liittyy päivämääräkenttä, jossa ilmaistaan se ajankohta, jota tekstin sisältö vastaa. Pääsääntöisesti sillä tarkoitetaan kuvauksen laadinta-ajankohtaa.

Lähiympäristön kuvaus

- Lähiympäristöä kuvaavan tekstin tarkoituksena on antaa käsitys aluekokonaisuutta rajaavasta ympäristöstä mm. maiseman, rakennuskannan ja tiestön osalta.
- Kirjoita aluetta rajaavan lähiympäristön kuvaus tekstikenttään valitsemalla ensin + **Lisää kuvaus**.

- Esimerkki 1: *Högforsin tehdasaluetta rajaavat Ruotsalainen -järven Voudinlahti, Heinolan vuoden 2004 asuntomessualue, Lahdentie ja moottoritie.*
- Esimerkki 2: *Vuokatin vaarajono rajaa inventoitavaa aluetta lännessä ja Iso Sappojärvi etelässä. Idän puolella asutuskokonaisuutta rajaa Kainuun lentoasema. Hankealueen pohjoispuolelta Sotkamosta Nurmekseen johtavaa maantietä, Nurmestietä, ympäröi metsäinen selännealue, jolla korkeimpana kohtana kohoavat Honkakalliot. Hankealueen ulkopuolelle, mutta sen välittömään läheisyyteen Vuokatinrinteiden suuntaan jää 1970-80 -luvuilla rakennettuja tasakattoisia tiiliverhoituja omakotitaloja. Tämän asuinalueen pihoja näkyy selkeästi hankealueelle ja havaittavissa on kolme leimallista tyyppiä: nurmetetut, umpeenkasvaneet ja puutarhamaiset pihat. Lähiympäristön tiestö koostuu pääosin hiekk- tai sorateistä.*
- Lähiympäristön kuvaukseen lisätään uusi kuvauskenttä, jos lähiympäristössä tapahtuu merkittäviä muutoksia.
- Kuvaukseen liittyy päivämääräkenttä, jossa ilmaistaan se ajankohta, jota tekstin sisältö vastaa. Pääsääntöisesti sillä tarkoitetaan kuvauksen laadinta-ajankohtaa.

Merkitystä perusteleva kuvaus*

- Luonteeltaan pysyvässä merkitystä perustelevassa kuvauksessa määritellään aluekokonaisuuden historiallinen merkitys ja arvioidaan sen alkuperäisyyttä, säilyneisyyttä sekä nykytilaa ilmiöiden, arkkitehtuurin ja rakentumisen kautta.
- Merkitystä perustelevalla kuvauksella perustellaan aluekokonaisuuden arvottaminen. Tämän takia on tärkeää tuoda esiin alueen erilaiset merkitykset, joiden pohjalta arvottaminen on mahdollista myöhemmin asiantuntijatyössä tehdä.
- Merkitystä perusteleva kuvaus on keskeinen, tiedon jakamisessa hyödynnettävä tekstikenttä, jossa tuodaan esille aluekokonaisuuden merkittävimmät piirteet, kuten esimerkiksi
  - edustavuus (alueen nykytilaa ja kulttuurihistoriaa vertailemalla)
  - säilyneisyys eli alkuperäisyys (mitä alkuperäisempi, sitä arvokkaampi)
  - harvinaisuus (rakennustyytit ja vanhat maankäyttötavat)
  - käytön jatkuvuus
  - kerroksellisuus (esim. vanhaan rakennuskantaan sopiva uudisrakentaminen)
- Aluekokonaisuuden jo todetut suojeluarvot tuodaan esiin merkitystä perustelevassa kuvauksessa.
- Aluekokonaisuuden suunnittelijat, rakennuttajat, rakentajat ja muut historiallisesti merkittävät henkilöt liitetään aluekokonaisuuteen osapuolina (katso Osapuolet - kokonaisuus). Osapuoli, kuten esimerkiksi alueen suunnittelija, voidaan mainita tämän lisäksi myös merkitystä perustelevassa kuvauksessa.
- Alueen edesmenneet omistajat tai julkisyhteisöjen ja kuntien omistukset voidaan mainita merkitystä perustelevassa kuvauksessa, jos niillä on erityistä merkitystä kokonaisuuden kannalta. Tekstissä ei mainita nimeltä nykyisiä yksityisiä omistajia tai asukkaita.

- Aluekokonaisuuden merkitystä perusteleva kuvaus kirjoitetaan tekstikenttään.
  - Esimerkki: *Harjuaalueelle syntynyttä Haapalanlahden vanhaa kulttuurimaisemaa sivuavat liikenneväylät, Sapsojärvi lahtineen ja harjuaalue männikkökankaineen. Vuokatinvaaran läheisyydessä sijaitsevan alueen tärkein rakennusperinne muodostuu muinaisen merenrantadyynin päälle rakennettujen, erillisten pihapiirien ketjusta. Tilojen rakennuskanta on kerroksellista, mutta jokaisessa pihapiirissä on säilynyt huomioitavaa rakennusperinnettä. Vanhinta rakennuskantaa edustanee Kukkolan vilja-aitta v. 1838. Alueen aittakanta on muutoinkin merkittävä. Historiallisesti edustavimmat tilat ovat 1600-luvulla asutetut Urpiala ja myös rakennustaiteellisesti huomioitava Haapala komean pihapuustonsa keskellä. Parhaiten säilynyt vanhin rakennuskanta on 1900-luvun alkupuolelta. Ympäröivä maisema koostuu hoidetuista viljelyalueista.*
- Merkitystä perustelevaa kuvausta muokataan tai täydennetään, mikäli tieto karttuu.
- Kuvaukseen liittyy päivämääräkenttä, jossa ilmaistaan se ajankohta, jota tekstin sisältö vastaa. Pääsääntöisesti sillä tarkoitetaan kuvauksen laadinta-ajankohtaa.

Osapuolet

- Kulttuuriympäristötietokannassa käytetään Collecten yhteistä osapuolirekisteriä. Katso rekisterin käyttöohje -> Osapuolirekisteriohje.
- Kukin osapuoli lisätään lomakkeelle valitsemalla ensin + **Lisää osapuoli**.
- Valikkoon avautuu neljä kenttää: **Osapuolen tyyppi, Osapuoli, Kuvaus ja Ajankohta**.
- **Osapuolen tyyppi** määritellään ensin pudotusvalikosta. Osapuolen tyyppillä tarkoitetaan osapuolen eli henkilön, yrityksen tai yhteisön roolia alueen kehityksessä.
- Osapuolen tyypeihin kuuluvat *historiallisesti liittyvä osapuoli, rakennuttaja, rakentaja ja suunnittelija*.
- **Osapuoli** eli toimijan nimi valitaan pudotusvalikosta. Osapuolten nimet tulevat valikkoon osapuolirekisteristä. Aloita osapuolen haku kirjoittamalla henkilön sukunimeä, yrityksen nimeä tai yhteisön nimeä kenttään. Pudotusvalikko ilmestyy näkyviin ja ohjelma ryhtyy hakemaan jo tallennettuja osapuolia.
- Ellei osapuolta ei löydy, se lisätään rekisteriin osapuolirekisteriohjeen mukaisesti.
- Osapuolien luomisessa käytetään harkintaa. Jos osapuolesta tiedetään vain nimi, kirjataan tieto lomakkeen soveltuvaan tekstikenttään eikä osapuolta muodosteta.
- Yksityishenkilöitä ei liitetä osapuoliksi ilman heidän suostumustaan. Kiinteistöjen omistajia, haltijoita tai nykyisiä asukkaita ei ilmaista osapuolilikonaisuudessa.
- Edesmenneet yksityishenkilöt voidaan kirjata *historiallisesti liittyvinä osapuolina*, jos näillä on laajempaa historiallista merkitystä.
- Osapuolirekisterin tiedoista varmistetaan, että kyseessä on oikea osapuoli. Osapuoleksi ei valita tuntematonta tai tuntematonta osapuolta.
- Yritysten kohdalla kannattaa kokeilla eri kirjoitusasuja, mikäli osapuolta ei heti löydy.

- **Kuvaus** -tekstikentässä tarkennetaan tarvittaessa osapuolen roolinmukaista suhdetta aluekokonaisuuteen. Itse osapuolta kuvaavat tiedot tallennetaan osapuolirekisteriohjeen mukaisesti osapuolirekisteriin.
- **Ajankohdalla** tarkoitetaan ajanjaksoa, jolloin osapuoli on ollut osallisena aluekokonaisuuden kehityksessä.
- Ajankohta lisätään tekstikenttään. Jos ajoitus perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio.

Toimijan tyyppi	Suunnittelija
Toimija	Laisaari Olavi
Kuvaus	Ala-Lahden yleiskaava oli ensimmäinen Olavi Laisaaren Lahteen laatimista yleiskaavoista.
Aika	1955-1958
	☒ Aika on arvio

 Poista toimija

Asiasanat*

- Aluekokonaisuutta kuvataan myös asiasanoituksella. Asiasanalla kerrotaan esimerkiksi aluekokonaisuuden käyttötarkoituksesta tai rakentamisen ilmiöstä: *lähiöt*, *maisemanhoitoalueet*, *pientaloalueet*.
- Myös aluekokonaisuuteen liittyvät aikakaudet, periodit ja tyyllisuunnat ilmaistaan asiasanoilla, kuten *jälleenrakennuskausi* tai *modernismi*.
- Asiasanojen määrää ei ole rajoitettu. Ilmiöiden havaitsemiseksi on syytä lisätä useita asiasanoja. Samantyyppisissä aluekokonaisuuksissa käytetään samoja asiasanoja.
- Asiasanoittamisessa käytetään ensisijaisesti KOKO-ontologiaa.
- Lisää asiasana Asiasanat -kenttään aloittamalla sanan kirjoittaminen. Valitse ehdotuksista KOKO-ontologian sanat.

Arvottaminen*

- Arvottaminen tehdään museon toimesta tai museon rakennustutkijan ohjauksessa.
- Arvottaminen kuuluu olennaisimpiin lomakkeelle tallennettaviin tietokokonaisuuksiin. Kun tietokantaan luodaan aluekokonaisuus, on ainakin arvottamisvaihe- ja kulttuurihistoriallinen merkittävyys- ja ajoitus- kentät täydennettävä.
- Kukin eri hankkeen yhteydessä tehty arvottaminen tallennetaan omana kokonaisuutenaan.
- Aluekokonaisuuteen liittyvät arvot ja merkitykset täydennetään valitsemalla ensin + **Lisää arvottaminen**.
- Valikkoon avautuu seitsemän kenttää: **Arvojen kuvaus**, **Kulttuurihistoriallinen arvoperuste**, **Kulttuurihistoriallisen merkittävyyden perusteet**, **Kulttuurihistoriallinen merkittävyys**, **Arvottamismenetelmä**, **Arvottamisvaihe** ja **Ajoitus**.
- Kokonaisuudessa edetään arvoperusteista ja merkittävyyden perusteista kohti aluekokonaisuuden kulttuurihistoriallista merkittävyyttä.

- **Arvojen kuvaus** -tekstikentässä on tärkeää avata Arvottaminen -kokonaisuuden valikoista valitut arvoperusteet ja merkittävyyden perusteet ja kertoa, miksi ne on valittu ja miten arvot ilmenevät aluekokonaisuudessa.
- Arvoihin voivat kuulua esimerkiksi
  - edustavuus (alueen nykytilaa ja kulttuurihistoriaa vertailemalla)
  - harvinaisuus (rakennustyyppit ja vanhat maankäyttötavat)
  - monipuolisuus (historiallinen kerrostuneisuus ja vanhaan rakennuskantaan sopiva uudisrakentaminen)
  - säilyneisyys eli alkuperäisyys (mitä alkuperäisempi, sitä arvokkaampi)
  - maisemahäiriöt (kuten perinteiseen rakennuskantaan sopimattomat rakennukset, rappeutuneet rakennukset, huonosti sijoitetut tiet ja voimalinjat)
  - harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (harvinaisuus);
  - historiallinen tyypillisuus alueelle (tyypillisuus);
  - aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (edustavuus);
  - alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (alkuperäisyys);
  - merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (historiallinen todistusvoimaisuus)
  - näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus).
- Tekstimuotoisen tiedon lisäksi pudotusvalikoista valittava tieto perusteele aluekokonaisuuden merkitystä.
- Aluekokonaisuuden mahdollisia **kulttuurihistoriallisia arvoperusteita** ovat sen
  - *historiallinen/yhteiskunnallinen*
  - *rakennushistoriallinen*
  - *ympäristöllinen/maisemallinen* merkitys
  - Esimerkki: Haapalanlahden kulttuurihistoriallinen arvoperuste on *rakennushistoriallinen*, koska alueella on säilynyt eri vuosisatojen rakennusperintöä. Arvoperusteena on myös sen *ympäristöllinen/maisemallinen* merkitys, koska viljelykulttuurin ympärille rakentunut alue on säilyttänyt leimallisen asemansa Vuokatin vaaramaisemassa, joka on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue. *Historiallinen/yhteiskunnallinen* arvoperuste toteutuisi esimerkiksi silloin, jos alue liittyisi toisen maailmansodan tapahtumiin, kuten vaikkapa Raatteen Portin alue Suomussalmella.
- Kulttuurihistoriallinen merkittävyys perustuu valituille arvoperusteille ja kullekin määritetyille merkittävyyden perusteelle.
- Aluekokonaisuuden **kulttuurihistoriallisen merkittävyyden perusteita** eli kriteereitä valitulle arvoperusteelle ovat pudotusvalikosta valittavat

- *harvinaisuus ja ainutlaatuisuus*
- *historiallinen tyypillisuus*
- *edustavuus*
- *alkuperäisyys*
- *historiallinen todistusvoimaisuus*
- *historiallinen kerroksisuus* (katso Arvojen kuvaus, perusteiden selitteet)

- Esimerkki: Haapalanlahden arvoperusteeksi on valittu *rakennushistoriallinen* ja siihen viittaavaksi kulttuurihistoriallisen merkittävyyden perusteeksi *alkuperäisyys*. Toiseksi arvoperusteeksi on valittu *ympäristöllinen/maisemallinen* ja siihen viittaavaksi merkittävyyden perusteeksi *harvinaisuus ja ainutlaatuisuus*.

- **Kulttuurihistoriallisen merkittävyys** määritellään pudotusvalikosta. Merkittävyyden tasoja ovat
  - *paikallinen*
  - *alueellinen/seudullinen*
  - *maakunnallinen*
  - *kansallinen*
  - *kansainvälinen*
  - *merkittävyyttä ei ole arvioitu*

- Aluekokonaisuuden mahdollinen maakunnallinen merkittävyys todetaan maakuntakaavassa ja kansallinen merkitys valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventoinnissa (RKY). Voit avata RKY-alueiden rajaukset sekä rakennusperintörekisterin suojelukohteet ja -alueet karttanäkymässä karttatasoina.
- Jos aluekokonaisuus on tunnistettu merkittäväksi useammalla tasolla (esimerkiksi paikallinen ja maakunnallinen), valitaan merkittävyyden tasoksi näistä ylin.
- Ellei kulttuurihistoriallista merkittävyyttä ole vielä määritelty, tasoksi valitaan *Merkittävyyttä ei ole arvioitu*.

- **Arvottamismenetelmä** -kenttä täytetään, jos menetelmä poikkeaa kulttuuriympäristöhanke -lomakkeella esitetystä menetelmästä.

- Aluekokonaisuuden arviointiin liittyvä **Arvottamisvaihe** määritellään pudotusvalikosta. Arvottamisvaiheen muutoksista sovitaan rakennustutkijan kanssa.
- Arvottamisen vaiheisiin kuuluvat
  - *ei määritetty*
  - *arviointi suorittamatta*: inventoija/tallentaja valitsee tämän, ellei muuta ole sovittu
  - *arviointi valmis*: kun kohteesta vastaava rakennustutkija tai ohjausryhmä on tehnyt tai hyväksynyt arvioinnin
  - *ei tarvetta arvottaa*
  - *lisäselvitystarve arvottamiseksi*
  - *ehdotus*: käytöstä sovitaan rakennustutkijan kanssa

- **Ajoitus** -kenttään lisätään se ajankohta, jolloin arvottaminen on tehty.

Merkitykset

- Merkitykset -kenttään voidaan kirjata sellaisia aluekokonaisuuteen liittyviä arvoja ja merkityksiä, joita ei tarkastella osana Arvottaminen -kokonaisuutta.
- Tällaisiin aineettomiin arvoihin kuuluvat esimerkiksi yhteisölliset arvot, symboliarvot, identiteetti-arvot, elinkeinohistorialliset arvot, kansatieteelliset arvot ja sivistykselliset arvot.
- Merkityksiin lisätään esimerkiksi osallistavassa työssä esiin nousevat, yhteisön kulttuuriympäristöön kohdistamat merkitykset ja arvot.
  - Esimerkki merkityksestä: Ruolan ostoskeskus palvelee lähialueiden asukkaita monipuolisilla palveluilla ja tarjoaa yrittäjille matalavuokraista liiketilaa.

Arvottamisen sisäinen lisätieto

- Arvottamisen sisäinen lisätieto -kohtaan on mahdollista kirjata jokin erityinen tieto, muutos, uhka tai vaikutin, joka halutaan säilyttää vain museon sisäisenä tietona.

Kaavatiedot

- Alueetasolla olennaisia kaavamuotoja ovat yleiskaava ja maakuntakaava. Ensisijaisena kaavatietojen lähteenä käytetään tarkinta olemassa olevaa kaavatasoa.
- Kun tietokantaan luodaan uusi aluekokonaisuuslomake, selvitetään millaisia aluetasoisia kaavamääräyksiä alueeseen kohdistuu.
- Erityisen tärkeää on tallentaa kulttuuriympäristön suojeluun ja säilyttämiseen liittyvä kaavatieto.
  - Esimerkki aluetta koskevasta, säilyttävästä kaavamerkinnästä: *Alueen toimintojen suunnittelussa ja lisärakentamisessa on otettava huomioon alueen valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö.*
- Aluekokonaisuuden tietoja päivittäessä aiemmin lisättyjen kaavatietojen ajantasaisuus tarkistetaan voimassa olevista kaavoista. Jos kaava ei ole enää voimassa, sen tila vaihdetaan kohdassa Kaavan elinkaaren tila ja kokonaisuuteen lisätään uusi kaava.
- Kaavatieto lisätään valitsemalla ensin **+ Lisää kaavatiedot**.
- Valikkoon avautuu seitsemän kenttää: **Kaavalaji**, **Kaavatunnus**, **Kaavan elinkaaren tila**, **Hyväksymisaika**, **Kaavamääräyksen laji**, **Kaavamääräysteksti** ja **Kaavamerkintä**.
- Aluekokonaisuutta koskeva **kaavalaji** valitaan pudotusvalikosta. Kaavalaji kertoo minkä tyyppisestä kaavasta on kyse. Mittakaavaltaan erilaisiin kaavalajeihin kuuluvat esimerkiksi *maakuntakaava* ja *yleiskaava*.
- **Kaavatunnuksella** tarkoitetaan kaavoittajan kaavalle antamaa tunnusta. Tunnus löytyy kyseisestä kaavasta. Sekä maakunta- että yleiskaavalla on yleensä nimi, johon liittyy vuosiluku.

- Pudotusvalikosta valittava **kaavan elinkaaren tila** eli kaavavaihe kertoo sen, onko alueen kaava voimassa. Aluekokonaisuuden tietoja päivittäessä kaavan elinkaaren tila muutetaan tarvittaessa vastaamaan nykytilannetta.
- Kaavan hyväksymispäivämäärä lisätään **Hyväksymisaika** -tekstikenttään. Päivämäärä löytyy kyseisestä kaavasta.
- **Kaavamääräyksen laji** -kenttää käytetään vain tietomallimuotoisten kaavojen yhteydessä. Laji valitaan pudotusvalikosta. Pudotusvalikon hierarkian saa auki pudotusvalikon vasemmassa reunassa näkyvää nuolta painamalla.
- **Kaavamääräysteksti** kirjoitetaan tekstikenttään. Kukin kaavamääräysteksti löytyy kyseisen kaavamääräyksen vierestä kaavamerkinnoista.
- **Kaavamerkintä** kirjoitetaan tekstikenttään. Kaavamerkintä löytyy kaavakartasta ja karttaan liittyvistä kaavamerkinnoista. Maakuntakaava- ja yleiskaavoissa yksityiskohtaiset kaavamerkinnot on korvattu kartalla mittakaavasyistä usein aluerajauksilla, joita on selkiytetty rasterein.
- Jos samassa kaavassa on useampi lisättävä määräys, voi neljä ylintä kaavatietokenttää kopioida uuteen kaavatietokokonaisuuteen ja täydentää sen jälkeen kaavamääräysteksti- ja kaavamerkintäkentät.

Kaavalaji	Maakuntakaava	X	▼	
Kaavatunnus	Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014			
Kaavan elinkaaren tila	Voimassa	X	▼	
Hyväksymisaika	15.4.2019		☐ Aika on arvio	
Kaavamääräyksen laji	Kanava	X	▼	
Kaavamerkintä	Ei numeerista kaavamerkintää, aluerajaus ja rasteri			
Kaavamääräysteksti	Kulttuuriympäristön tai maiseman kannalta maakunnallisesti merkittävä alue			

Kopioi
 Poista kaavatieto

Suojelutiedot

- Aluekokonaisuus voidaan suojella kokonaisuutena tai osittain. Yleisin suojelun tapa on suojella alue kaavalla.
- Kulttuuriympäristöjen suojelua ohjaavat myös valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT). Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA) ja valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY) ovat valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisia inventointeja.
- Myös mm. maankäyttö- ja rakennuslaissa määritellyt kansalliset kaupunkipuistot sekä Haagin yleissopimus ohjaavat suojelua.
- Kun tietokantaan luodaan uusi aluekokonaisuuslomake, selvitetään mitä suojelumääräyksiä aluekokonaisuuteen kohdistuu ja suojelutiedot täydennetään lomakkeelle.
- Jos kyseessä on aiemmin tallennetun aluekokonaisuuden tietojen päivittäminen, tarkistetaan lomakkeella olevien suojelutietojen ajantasaisuus ja kattavuus.
- Tiedot aluekokonaisuuden suojelusta lisätään valitsemalla ensin **+ Lisää suojelutiedot**.

- Valikkoon avautuu yhdeksän kenttää: **Suojelun tapa**, **Suojelun tila**, **Suojelun ajankohta**, **Diaarinumero**, **Suojelun kohde**, **Suojelun kuvaus**, **Statuksen antaja**, **Statuksen antamisen päivämäärä** ja **Vastaava viranomainen**.
- Tapa, jolla aluekokonaisuuteen on liitetty suojelua, määritellään pudotusvalikosta kohdassa **Suojelun tapa**.
- **Suojelun tilalla** tarkoitetaan pudotusvalikosta valittavaa suojeluprosessin vaihetta. Suojelun tila voi olla esimerkiksi *suojelu voimassa* tai *suojelu vireillä*. Tässä voidaan ilmaista käynnissä oleva suojeluprosessi.
- **Suojelun ajankohta** kertoo suojeluprosessiin liittyvän ajankohdan, kuten suojelupäätöksen sisältävän kaavan hyväksymispäivämäärän.
- **Diaarinumero** kertoo suojeluprosessiin liittyvän tunnisteen, kuten esimerkiksi suojelupäätöksen tunnuksen.
- **Suojelun kohde** -tekstikentässä ilmaistaan suojelun kohdentuminen, ellei suojelu koske koko aluekokonaisuutta. Aluetasoiset suojelutiedot sisällytetään myös aluekokonaisuuden merkitystä perustelevaan kuvaukseen.
- **Suojelun kuvaus** -tekstikentässä on mahdollista kertoa enemmän aluekokonaisuuden suojelutilanteesta.
- **Statuksen antaja** -tekstikenttään kirjoitetaan suojelupäätöksen tekijän, kuten esimerkiksi kaavan hyväksyneen tahon nimi.
- **Statuksen antamisen päivämäärä** kirjoitetaan numeroin tekstikenttään.
- **Vastaava viranomainen** suojelusta vastaava taho.

Suojelun tapa	maakuntakaava			
Suojelun tila	Suojelu voimassa			
Suojelun ajankohta	15.4.2019		☐ Aika on arvi	
Diaarinumero	978/1/18			
Suojelun kohde	Vääksyn kanava ympäristöineen			
Suojelun kuvaus				
Statuksen antaja	Maakuntavaltuusto			
Statuksen antamisen päivämäärä	15.4.2019		☐ Aika on arvi	
Vastaava viranomainen				
Poista suojelutieto				

Julkinen taide

- Aluekokonaisuuteen liittyvä julkinen taideteos voi olla esimerkiksi veistos, video-, valo- tai ääniteos, joka ei kuulu tiettyyn kohteeseen tai rakennukseen.
- Taideteoksella tarkoitetaan tässä merkityssisältöjä omaavaa, signeerattua teosta, jonka tekijä on taiteilija.
- Muistokiven tai -laatan kaltaisen muistomerkin tiedot tallennetaan Muu rakennettu kohde -lomakkeelle.

- Teoksen tiedot lisätään valitsemalla ensin + **Lisää yhteys**.
- Valikkoon avautuu kaksi kenttää, pudotusvalikko **Tyyppi** ja tekstikenttä **Kuvaus**.
- Teos liitetään aluekokonaisuuteen ensisijaisesti linkillä. Mikäli teos on tallennettu Collecten taideteoskokoelmaan, tyypiksi valitaan **Collecte-aineisto** ja **Yhteys-kentästä** teoksen numero. Jos kyseessä on muu verkkolinkki, tyypiksi valitaan **URL** ja linkin osoite tulee **Yhteys-kenttään**.
- Jos liittämisessä käytetään Collecte-aineistoa, ei kuvauskenttää ole tarpeen täyttää. Teoksen tiedot luetteloidaan ensi sijassa Collecten taideteoslomakkeelle.
- Tyyppiä ei sen sijaan valita, jos teosta ei ole luetteloitu Collecteen, tai se ei ole muuten linkitettävissä. Tällöin teoksen tiedot kirjoitetaan kuvauskenttään. Tietoina kirjataan teoksen nimi, tekijä ja teoksen sijainti.

Uhkatekijät

- Uhkatekijät -tekstikenttään on mahdollista kirjata tulkinta aluetta mahdollisesti uhkaavista seikoista. Aluetta voi uhata esimerkiksi autoituminen maaltamuuton seurauksena, tai kaavatilanne, jos alueen kaava on rakennussuojelun kannalta vanhentunut. Uhkatekijöihin voidaan kirjata myös aluetta rajaavaan lähiympäristöön liittyvä uhka, joka saattaa vaikuttaa alueen merkitykseen ja arvoon. Tällaisia uhkia voivat olla esimerkiksi avohakkuu tai soranotto.

Toimenpiteet

- Toimenpiteet ovat aluekokonaisuutta koskevia, museon tai ulkopuolisen tahon suorittamia yksittäisiä toimia, joiden tiedot halutaan säilyttää ja liittää aluekokonaisuuteen.
- Aluekokonaisuutta koskevia toimenpiteitä ovat lähinnä inventoinnin maastokäynti ja dokumentointi. Aluekokonaisuuteen liittyvät toimenpiteet kirjataan Toimenpiteet - kokonaisuuden kenttiin.
- Toimenpide lisätään valitsemalla ensin + **Lisää toimenpide**.
- Valikkoon avautuu kuusi kenttää: **Toimenpiteen tyyppi**, **Aloitussajankohta**, **Päättymisajankohta**, **Osapuoli**, **Toimenpiteen kuvaus** ja **Liitteet**.
- **Toimenpiteen tyyppi** valitaan pudotusvalikosta.
- Sekä toimenpiteen **aloitussajankohta** että **päättymisajankohta** kirjataan numeroin omiin tekstikenttiinsä. Katso ohje ajan merkitsemisestä kohdassa Ajoitus.
- Uusissa toimenpiteissä suositetaan tarkkoja päivämääriä, mutta aiemmin suoritettuja toimenpiteitä tallennettaessa voidaan käyttää vuositarkkuutta.
- Jos toimenpiteen aloitus ja päättäminen ajoittuvat samaan ajankohtaan, kuten samalle päivälle, kirjataan molempiin kenttiin sama tieto. Jos aika perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio.
- Toimenpiteen **osapuolella** tarkoitetaan pääsääntöisesti toimenpiteen suorittajaa, tekijää tai museolla toimenpiteestä vastaavaa henkilöä.
- Toimenpiteeseen liittyvä osapuoli lisätään + **Lisää osapuoli** -painikkeesta.

- Osapuolen tietojen tulee olla tallennettuina Collecten osapuolirekisteriin ennen toimenpiteen osapuolen lisäämistä.
- Osapuoliksi ei tuoda esimerkiksi katselmuksella mukana olleita kiinteistön omistajia, vaan tieto osallistujista lisätään tarvittaessa toimenpiteen liitteeksi. Kiinteistöjen yksityisiä omistajia ei tallenneta osapuoliksi eikä heidän nimiään mainita myöskään toimenpiteen yhteydessä.
- Toimenpidettä kuvaava teksti kirjoitetaan **toimenpiteen kuvaus** -kenttään. Kuvauksessa kerrotaan toimenpiteen syy ja toteutustapa – miksi ja miten toimenpide on tehty.
- Kuvaukseen voidaan kirjata esimerkiksi maastokäyntiin liittyvä lisäys, kuten *Aluekokonaisuuden inventointikuvat otettiin rankkasateen vuoksi vasta kuusi kuukautta maastokäynnin jälkeen.*

Toimenpiteen tyyppi	Dokumentointi				
Aloitussajankohta	15.8.2021		☐	Aika on arvio	
Päättymisajankohta	16.8.2021		☐	Aika on arvio	
Kuvaus	Dokumentointi liittyi Historiallisen museon perusnäyttelyn Päijät-Hämettä koskevan näyttelyosion päivitykseen. Dokumentointi toteutettiin ilmakuvauksella aluekokonaisuus dronella. Kuvaamisen lisäksi dokumentoinnissa taltioitiin myös videokuvaa.				
Toimija	Aalto Antti				
Liite	+ Lisää liitetiedostoja				

- Toimenpiteen liite lisätään valitsemalla ensin **+ Lisää liite**. Lisää liitetiedosto lataamalla yksi tai useampi tiedosto.
- Aluekokonaisuuteen kohdistuvien toimenpidetyyppien liitteinä tallennetaan
  - *Inventoinnin maastokäynti*: valikoidut kuvat
  - *Katselmus*: valikoidut kuvat, muistiot, raportit ja muut katselmusaineistot
  - *Kommentointi*: sähköpostiviestit ja kuvat
  - *Dokumentointi*: valikoidut kuvat, jos toteuttaja on museon ulkopuolinen taho. Museon omissa dokumentoinneissa kuvat tallennetaan kuva-arkiston kokoelmaan ja nämä linkitetään aluekokonaisuuteen yhteenkuuluvana aineistona.
  - *Maisemaselvitys*: selvitysraportti
- Liitetiedosto nimetään aluekokonaisuuden tunnuksella, liite-sanalla ja juoksevilla numerolla. Liitettä ei nimetä liitteen sisällöllä eikä nimessä ei käytetä kansallisia merkkejä (å, ä, ö). Välilyönnit ja välimerkit korvataan alaviivalla.
  - Esimerkki: *1112_liite1*

- Liitteen kuvauskenttään kirjoitetaan lataamisen jälkeen kunkin tiedoston/kuvan sisältöä selventävä otsikko esim. Näkymä alueelle lännestä.

Yhteenkuuluva kulttuuriympäristö

- Yhteenkuuluvalla kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan Collecte-kulttuuriympäristötietokantaan tallennettua aineistoa, joka joko kuuluu (sisältyy) aluekokonaisuuteen (lapset) tai kulttuuriympäristöhanketta, jonka yhteydessä aluekokonaisuuden tietoja tallennettu/muokattu (vanhempi).
- Aluekokonaisuuteen kuuluva kulttuuriympäristö voi olla tyypiltään kohde, rakennus tai muu rakennettu kohde ja vastaavasti aluekokonaisuus voi kuulua kulttuuriympäristöhankkeeseen.
- Yhteenkuuluva kulttuuriympäristö liitetään aluekokonaisuuteen valitsemalla **+ Lisää yhteenkuuluva kulttuuriympäristö**.
- Linkitettävä kulttuuriympäristö esim. kohde valitaan Lapset kentästä kirjoittamalla kenttään kohteen nimeä ja valitsemalla listalta oikea vaihtoehto. Vastaavasti linkitettävä kulttuuriympäristöhanke voidaan valita vanhemmat kentästä.
- Yhteyttä ei tarvitse tehdä uudelleen, mikäli yhteys on jo aiemmin luotu linkitettävältä lomakkeelta vaan tämän pitäisi näkyä lomakkeella.
- Aineistoja voidaan liittää osaksi samaa kokonaisuutta myös korttinäkymän yläreunan Lisää-valikosta.
- Lisää -valikon vaihtoehdot riippuvat kortin aineistotyyppistä. Aluekokonaisuuden korttinäkymässä voit liittää aluekokonaisuuteen yhteenkuuluvia kohteita, rakennuksia ja muita rakennettuja kohteita.

Yhteydet

- Yhteys museon kokoelmiin kuuluvaan aineistoon tai linkit verkkolähteeseen luodaan valitsemalla ensin **+ Lisää yhteys**.
- Valikkoon avautuu kaksi kenttää, pudotusvalikko **Tyyppi** ja tekstikenttä **Kuvaus**.
- Jos yhdistettävä aineisto, kuten valokuva, lähdeote tai rakennuspiirustus on tallennettu museon kokoelmiin, valitaan tyyppiä **Collecte-aineisto** ja avautuvasta **Yhteys-kentästä** valitaan teoksen numero.
- Jos kyseessä on muu verkkolähde, kuten vaikkapa Finnaan tallennettu aineisto tai Dynasty asiakirjahallintaan tallennettu lausunto, tyyppiä valitaan **URL** ja linkin osoite tulee **Yhteys-kenttään**.
- **Kuvaus** -kenttään kuvataan yhteyden sisältöä esim. Ilmakuva alueesta vuonna 1950; Lähdeote tai Yleiskaavaan luonnosvaihetta koskeva lausunto.

Lähteet

- Lähteellä tarkoitetaan tässä aluekokonaisuuslomakkeelle tallennetun tiedon lähdettä, kuten esimerkiksi vanhaa karttaa, haastatteluaineistoa tai alueeseen liittyvää historiikkaa.
- Lähde liitetään aluekokonaisuuteen ensisijaisesti linkillä edellisessä Yhteydet -kentässä, mikäli tämä on tallennettu Collecteen museon kirjasto-, arkisto-, esine- tai valokuvakokoelmaan. Linkitetyn lähteen tietoja ei ole tällöin tarpeen toistaa Lähteet -kokonaisuudessa.

- Ellei linkittäminen ole mahdollista, lähde lisätään valitsemalla ensin + **Lisää lähde**.
- Valikkoon avautuu kaksi kenttää, **Lähteen tyyppi** ja **Lähteen tunnus/nimi**.
- **Lähteen** pudotusvalikosta valittavat **tyypit** ovat *julkaisu*, *arkistolähde* ja *suullinen lähde*. Tyyppi verkkolähde on käytössä lähinnä migraatioiden tarpeeseen (vanhentuneet linkit).
- Lähteen nimi kirjoitetaan **Lähteen tunnus/nimi** -tekstikenttään.
- Suullinen lähde kirjoitetaan tekstikenttään muodossa *Saari, Sanelma 2006*. Henkilön mahdollista omistajuuteen liittyvää roolia ei mainita.
- Lähteet merkitään muodossa
  - Tekijä[t]. Vuosi/päivämäärä. Julkaisun nimi. Julkaisija, sivunumerot / verkkosivut, verkkosivun katsomisen päiväys.
- Artikkeliteoksessa
  - Artikkelin tekijä[t]. Vuosi. Artikkelin nimi. Teoksessa Teoksen tekijä[t]. Teosnimi. Julkaisija, sivut.
- Artikkelilehdessä
  - Tekijä[t]. Vuosi. Artikkelin nimi. Julkaisun nimi, volyymi (lehden numero), sivut.
- Esimerkkejä lähteen merkitsemisestä:
  - Kainulainen, S. & Vickholm, P. 2016. Askot: Huonekaluja Lahdesta. Lahden kaupunginmuseo, s. 16.
  - Wahlroos, T. 2018. Pintaa syvemmälle – Akseli Gallen-Kallelan Keitele. Teoksessa Vertainen T. (toim.) Helmiä Lahden taidemuseon kokoelmista. Lahden kaupunginmuseo, s. 69–76.
  - Kakkori, S. 8.9.2016. Takapihoille voi mahtua parikymmentä taloa. Keskisuomalainen, s. 13.
  - Gronow, P. 2001. Oopperalaulajia ennen oopperaa. Musiikki, 31(3–4), s. 77–116.
  - Lahden museot (18.10.2021). Lahden museoille nykydokumentointiteon kunniainainta. <https://www.lahdenmuseot.fi/yleinen/lahden-museoille-nykydokumentointiteon-kunniainainta/>, 18.11.2021.
  - Yleisradio Oy (27.10.2021). Ylen aamu. Yle TV1.

ALUEKOKONAISUUSLOMAKKEEN VALIKOISSA KÄYTETYT TERMIT

Nimi: nimen tyyppi

Aiempi nimi
Käytössä oleva nimi
Muu nimi

Muu tunnus: tunnuksen tyyppi

Inventointitunnus
Kiinteistötunnus
Muinaisjäännöstunnus
Pysyvä rakennustunnus
Rakennuksen osatunnus
Vanha kiinteistötunnus
Vanha rakennustunnus

Sijainti: koordinaattijärjestelmä

ETRS-TM35FIN
WGS 84

Sijainti: sijainnin luontitapa

http://uri.suomi.fi/codelist/jhs/kunta_1_20240101

Digitointi
Kiinteistötoimitus
Kuvamittaus
Laserkeilattu
Maastomittaus
Skannattu
Tuntematon

Kunta

http://uri.suomi.fi/codelist/jhs/kunta_1_20240101

Asikkala
Hartola
Heinola
Hollola
Iitti
Kärkölä
Lahti
Orimattila
Padasjoki
Sysmä

Maakunta

http://uri.suomi.fi/codelist/jhs/maakunta_1_20240101

Päijät-Häme

Maa

http://uri.suomi.fi/codelist/jhs/valtio_1_20120101

Suomi

Aluekokonaisuuden tyyppi

Agraari
Asuinalue
Kaupunki
Kartano
Kirkonkylä
Kylä
Laitos
Liikenne
Liikunta
Metsä
Saaristo ja rannikko
Taajama
Teollisuus
Vapaa-aika
Viheralue

Osapuoli: osapuolen tyyppi

Historiallisesti liittyvä osapuoli
Rakennuttaja
Rakentaja
Suunnittelija

Arvottaminen: kulttuurihistoriallinen arvoperuste

<http://uri.suomi.fi/codelist/rakrek/Kulthistatyypp>

Historiallinen/yhteiskunnallinen
Rakennushistoriallinen
Ympäristöllinen/maisemallinen
Muut

Arvottaminen:

kulttuurihistoriallisen merkittävyyden perusteet

<http://uri.suomi.fi/codelist/rakrek/KultKritee>

Alkuperäisyys
Edustavuus
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
Historiallinen kerroksisuus
Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen tyypillisuus

Arvottaminen:

kulttuurihistoriallinen merkittävyys

<http://uri.suomi.fi/codelist/rakrek/kulthistmer>

Alueellinen/seudullinen
Kansainvälinen
Maakunnallinen
Merkittävyyttä ei ole arvioitu
Paikallinen
Valtakunnallinen

Arvottaminen: arvottamisvaihe

arviointi suorittamatta
arviointi valmis
Ehdotus
ei tarvetta arvottaa
lisäselvitystarve arvottamiseksi

Kaavatiedot: kaavalaji

http://uri.suomi.fi/codelist/rytj/RY_Kaavalaji

Asemakaava
>Asemakaava
>Maanalaisten tilojen asemakaava
>Ohjeellinen asemakaava
>Ranta-asemakaava
>Vaiheasemakaava
>Vaiheranta-asemakaava
Maakuntakaava
>Kokonaismaakuntakaava
>Vaihemaakuntakaava
Yleiskaava
>Kuntien yhteinen yleiskaava
>Maanalainen yleiskaava
>Oikeusvaikutukseton yleiskaava
>Osayleiskaava
>Vaiheyleiskaava
>Yleiskaava

Kaavatiedot: kaavan elinkaaren tila

<http://uri.suomi.fi/codelist/rytj/kaavaelinkaari>

Hylätty
Hyväksytty kaava
Kaavaehdotus
Kaavoitusaloite
Keskeytetty
Kumoutunut
Lainvoimainen
Muutettu kaavaehdotus
Oikaisukehoituksen alainen
Oikaisukehoituksenalainen ja valituksenalainen
Osittain voimassa
Rauennut
Valituksenalainen
Valmistelu
Vireilletullut
Voimassa
Voimassa ennen kaavan lainvoimaisuutta

Kaavatiedot: kaavamääräyksen laji

http://uri.suomi.fi/codelist/rytj/RY_Kaavamaarayslaji

Suojelutiedot: suojelun tapa

Erillisellä päätöksellä

>Asetus valtion omistamien rakennusten suojelemisesta (480/1985)

>Kirkkolaki (1045/1993)

>Laki ortodoksisesta kirkosta (985/2006)

>Laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010)

>Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999)

>>Asemakaava

>>Maakuntakaava

>>Yleiskaava

>Muinaismuistolaki (295/1963)

Suoraan lain nojalla

>Kirkkolaki (1045/1993)

>Laki ortodoksisesta kirkosta (985/2006)

>Muinaismuistolaki (295/1963)

Muu suojelua ohjaava prosessi

>Haag-sopimus

>Kansalliset kaupunkipuistot

>Luonnonmuistomerkit

>Perinnebiotoopit

>Rautatiesopimus

>Unescon maailmanperintökohteet

>Maakunnallisesti merkittävät maisemanhoitoalueet

>Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet VAMA 2021

>Valtakunnallisesti merkittävät maisemanhoitoalueet

>Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY

>Varjellut kohteet

Suojelutiedot: suojelun tila

<http://uri.suomi.fi/codelist/rytj/prosessinvaihe>

Poikkeaminen/muutos

Suojelu kumottu/lakannut

Suojelu vireillä

Suojelu voimassa

Vaarantamiskielto

Julkinen taide: tyyppi

Collecte-aineisto

URL

Toimenpiteet: toimenpiteen tyyppi

Avustus

Dokumentointi

Inventoinnin maastokäynti

Katselmus

Kommentointi

Neuvonta

Rakennushistoriaselvitys

Tutkimus

Yhteydet: tyyppi

Collecte-aineisto

URL

Lähteet: lähteen tyyppi

Arkistolähde

Julkaisu

Suullinen lähde

Verkkolähde